RĂZVAN PETRESCU

„Eclipsa"

Nu ştiu prea multe despre Răzvan Petrescu, ale cărui proze din *Eclipsa* (Cartea Românească) le prezintă cu justificat entuziasm Mircea Martin. E, fără îndoială, un scriitor talentat şi, - cum se spune cu un adjectiv care şi-a pierdut aproape complet sensul şi pe care aş dori să i-1 restitui - promiţător. Stilistic, el aparţine generaţiei '80. Prozele din volumul recent sînt de două feluri: realiste şi parabolice, între cele realiste, aş include *Uşa, Eclipsa, Cum a fost respins Kipling la Cenaclu, Rubato* şi *Primăvara la bufet.* Parabole sînt *Farsa, Encefalita neagră, Jurnalul unui locatar, Moartea unui cobai* şi *Cîteva noţiuni de arhitectură.* Oarecum dificil de clasat, dar şi fără mari însuşiri literare, sînt *Bibliotecarul* şi *O pungă de plastic cu minere albe.*

Răzvan Petrescu redescoperă, asemenea întregii lui generaţii, proza scurtă. După douăzeci de ani de roman (social, psihologic, fantastic), e din nou vremea speciilor scurte. în acelaşi fel a debutat generaţia '60, care însă a considerat nuvela, povestirea, schiţa, doar o ucenicie. La treizeci de ani, D.R. Popescu, Fănuş Neagu, C. Ţoiu, Buzura trecuseră cu arme şi bagaje în tabăra romanului, urmaţi, cu o anume întîrziere de Velea, şi aflînd acolo pe Breban ori pe Ivasiuc, romancieri din capul locului. Optzeciştii, cu puţine excepţii, precum Mircea Nedelciu, n-au devenit romancieri. E adevărat că o pot face de aici înainte, chiar dacă rîndurile le sînt subţiate după revoluţia din decembrie şi numărul celor „activi" a scăzut. Dintre autorii de proze scurte, lansaţi în culegerea *Desant '83,* alcătuită de Ov. S. Crohmălniceanu, mentorul tuturor prozatorilor generaţiei, aceia care s-au îndreptat spre roman pot fi număraţi pe degetele de la o singură mînă. Faptul a primit destule explicaţii, nu toate satisfăcătoare. E, pe de-o parte, o problemă pur literară, de epuizare a resurselor unui gen (romanul) şi de reaşezare a tablourilor speciilor. Un fenomen similar, dar direcţionat invers, s-a petrecut după primul război mondial, cînd romanul a înghiţit literalmente toate celelalte specii. Atunci, la originea schimbării, a fost probabil şi o cauză de natură comercială: gustul burgheziei naţionale se sincroniza cu gustul Europei civilizate. In anii '80, Ia pierderea de viteză a romanului a contribuit, fără discuţie, cenzura. înşelată ani buni ori complice, iată, pe măsură ce regimul politic se făcea tot mai strict, cenzura nu mai permitea romanului să-şi pună poalele-n cap. Satira anticomunistă din atîtea romane ale deceniilor 7 şi 8 cădea, în sfîrşit,

sub ghilotina regimului. în acest moment, tinerii scriitori, care erau şi cei mai afectaţi de cenzură, se salvau în colacjul prozei scurte. Mai puţin citită, aproape deloc comercială, proza scurtă era tolerată mai bine de autoritatea culturală. în plus, sofisticarea stilistică tot mai pronunţată mărea dificultatea descifrării mesajului, pentru cititor ca şi pentru cenzor.

Cum se înfăţişa proza scurtă a anilor '80, am încercat în mai multe rînduri să arăt. Din toate modalităţile ei, una singură n-a rezistat şi pare astăzi în afara standardelor de epocă: textualismul. Cei doi sau trei supravieţuitori ai texturalismului fac figură de marginali, ca şi structuariştii în critică. Restul procedeelor sînt încă vii. Unul este acel realism cu ochiuri mici la plasă (e metafora lui Nedelciu, dacă nu greşesc), care reţine cotidianul şi derizoriul. Răzvan Petrescu îl ilustrează admirabil mai ales în ***Primăvara la bufet,*** unde o mînă de oameni îşi dau întîlnire în locul indicat în titlu şi vorbesc despre ce văd în jur, despre viaţa micului oraş cu navetişti cronici, despre ce-şi aduc aminte, despre ce au citit în ziare ori au auzit la televizor. Toată lumea din bufet vorbeşte. Identitatea vocilor e secundară. Important este cum, din această materie verbală, se constituie, ca la Caragiale şi Preda, maeştrii necontestaţi ai genului, o lume, un univers social şi moral. Şi el este, prima dată, acela de după decembrie '89. Vai, nu foarte diferit de cel dinainte. Şi G. Bălăiţă a exersat această observare a mediilor prin limbajul lor şi are chiar un mare capitol în ***Lumea*** *în* ***două*** *zile,* în care notabilităţile urbei se regăsesc la crîşmă, dar la el totul se complică imens cu o dimensiune gogoliană, absentă aici, la optzecişti în genere, preferind, ei, platitudinea ca metodă şi totodată ca efect artistic. Că Răzvan Petrescu 1-a citit atent pe Bălăiţă, se deduce şi din inserturile din text: extrase din ziare, comentate ori nu, mici fluxuri de monolog interior care curbează masa vorbirii adresate. E vorba de o variaţie stilistică permanentă, de o schimbare continuă de registre, ca şi cum proza ar avea mai multe viteze, necunoscute de obicei romanului realist. în ***Rubato,*** vorbitorii (un securist de la secţia anchete, un poet, o prostituată etc.) trec pe la psihiatru. Cînd autoruj construieşte mai mult sau mai puţin clasic povestirea lui, interesul scade brusc: în *Eclipsa,* de exemplu, artistic aproape banală, cu locuri comune (în descrierea psihologiei artistului, de exemplu, piatră de încercare pentru toţi autorii) şi cu alte neajunsuri. Izbutită este, în sectorul realist al prozei, transcrierea limbii vorbite, ducînd la un irezistibil comic de vocabular şi, uneori, la şarjă şi la grotesc al situaţiilor.

Răzvan Petrescu

Parabolele sînt şi ele remarcabile. ***Farsa*** reia, în straie moderne, pe Cain şi Abel, primul relatînd judecătorului de instrucţie cum şi-a ucis fratele. Prin multe sugestii, prin stăpînirea materiei, proza aceasta este o bijuterie. Borgesiană este ***Encefalita neagră,*** unde ni se prezintă tabloul clinic al bolii spirituale cu numele din titlu. Stilul fiind de tratat medical, bolnavii sînt artiştii, pe care regimurile totalitare îi consideră anormali. într-o bibliografie, foarte amuzantă ca idee, printre autorii consultaţi în... specialitate se numără Noica, Heidegger, Wagner, Pascal şi Bismarck. în *Moartea* ***unui cobai,*** maniera e aceea a lui Swift.

Se remarcă, în polimorfia stilistică a acestei proze, o polaritate. Un cititor neavertizat n-ar putea recunoaşte în *Encefalita neagră* pe autorul ***Primăverii*** *la bufet,* şi nici invers. Parabola şi micul realism se înfruntă, părînd a-şi împărţi egal teritoriul şi bunurile. O sinteză a lor nu se întrevede deocamdată, deşi Nedelciu şi alţi optzecişti au încercat cîte ceva. Poate că tocmai sinteza aceasta va defini romanul nostru viitor.

(România literară, nr. II, 1993)